

ROZWÓJ NOWOCZESNEJ EDUKACJI I NAUKI – STAN, PROBLEMY, PERSPEKTYWY

TOM VII: TOŻSAMOŚĆ I WOLNOŚĆ W EDUKACJI I NAUCE

РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ: РЕЗУЛЬТАТИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

ТОМ VII: ІДЕНТИЧНІСТЬ І СВОБОДА В ОСВІТІ ТА НАУЦІ

2019

Конін – Ужгород – Бельско-Бяла – Київ

2019

Konin – Użhorod – Bielsko-Biała – Kijów

PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA W KONINIE
ДЕРЖАВНА ВИЩА ПРОФЕСІЙНА ШКОЛА В КОНІНІ
UNIwersytet Narodowy w Użhorodzie
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
AKADEMIA TECHNICZNO-HUMANISTYCZNA W BIELSKU-BIAŁEJ
ТЕХНІЧНО-ГУМАНІСТИЧНА АКАДЕМІЯ В М. БЕЛЬСКО-БЯЛА
NARODOWY UNIwersytet Transportu
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ROZWÓJ NOWOCZESNEJ EDUKACJI I NAUKI
– STAN, PROBLEMY, PERSPEKTYWY
TOM VII: TOŻSAMOŚĆ I WOLNOŚĆ W EDUKACJI I NAUCE**

**Pod redakcją:
Jan Grzesiak, Ivan Zymomya, Vasyl Ilnytskyj**

**РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ:
РЕЗУЛЬТАТИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ
TOM VII: ІДЕНТИЧНІСТЬ І СВОБОДА В ОСВІТІ ТА НАУЦІ**

**За редакцією:
Ян Гжесяк, Іван Зимомря, Василь Ільницький**

Konin – Użhorod – Bielsko-Biała – Kijów
2019

Конін – Ужгород – Бельско-Бяла – Київ
2019

УДК 371.1:001(08)
ББК 74.04я43
Р 64

Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том VII: Ідентичність і свобода в освіті та науці / [Ред.: Ян Гжесяк, Іван Зимомря, Василь Ільницький]. Конін – Ужгород – Бельсько-Бяла – Київ: Посвіт, 2019. 242 с.

Rozwój nowoczesnej edukacji i nauki – stan, problemy, perspektywy. Tom VII: Tożsamość i wolność w edukacji i nauce / [Red.: Jan Grzesiak, Ivan Zymomrya, Wasyl Ilnytskyj]. Konin – Użhorod – Bielsko-Biała – Kijów: Poswit, 2019. 242 s.

ISBN 978-617-7235-50-6

Видання містить матеріали, що лягли в основу доповідей VII-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи». Молоді та досвідчені науковці висвітлюють актуальні питання в галузях педагогіки, психології, мовознавства та літературознавства, мистецтвознавства, історичних, суспільних та природничих наук, туризму, фізичного виховання та реабілітації. Матеріали стануть корисними для широкої наукової громадськості, викладачів, аспірантів, студентів.

УДК 371.1:001(08)
ББК 74.04я43

Kolegium redakcyjne:

dr hab., prof. **J.Grzesiak**; dr hab., prof. **R.Majzner**; dr hab., prof. **I.Zymomrya**; dr hab., prof. **M.Zymomrya**; dr hab., prof. **W.Ilnytskyj**; dr hab., prof. **O.Dobrowolska**; dr hab., prof. **O.Newmerzycka**; dr **J.Skibska**; dr **J.Wojciechowska**; dr **O.Zymomrya**; dr **M.Pahuta**.

Редакційна колегія:

д-р габ, проф. **Я.Гжесяк**; д-р габ, проф. **Р.Майзнер**; доктор філол. наук, проф. **І.Зимомря**; доктор філол. наук, проф. **М.Зимомря**; доктор іст. наук, проф. **В.Ільницький**; доктор філол. наук, проф. **О.Добровольська**; доктор пед. наук, проф. **О.Невмержицька**; д-р **Й.Скібска**; д-р **Ю.Войтєховска**; кандидат філол. наук, доц. **О.Зимомря**; кандидат пед. наук, доц. **М.Пагута**.

Recenzenci:

dr hab., prof. **Zenon Jasiński**

dr hab., prof. **Ihor Dobriański**

Рецензенти:

д-р габ., проф. **Зенон Ясінські**

д-р педагогічних наук, проф. **Ігор Добрянський**

ISBN 978-617-7235-50-6

© Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький, 2019
© Посвіт, 2019

2. Стивен Блокманс. 10-річчя Східного партнерства: три поразки ЄС та шанс на оновлення. *Європейська правда* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2019/05/13/7096046/>

3. Східне партнерство. Міністерство інфраструктури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mtu.gov.ua/content/shidne-partnerstvo.html>

4. Турчин Ярина. Перспективи Східного партнерства в умовах геополітичних та безпекових змін східноєвропейського регіону. *Humanitarian Vision*. 2016. Volume 2, number 1. Р. 61–68.

5. Україна в координатах Східного партнерства 2017–2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Report_Ukrainian.pdf

Олена ФІДКЕВИЧ, Лариса КУРАЧ
(Київ, Україна)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ МОВ І ЛІТЕРАТУР НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У СТАРШИХ КЛАСАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

Мови національних меншин є важливим засобом навчання і виховання, запорукою збереження національної ідентичності народів, які живуть в Україні, формування навичок толерантного міжнаціонального спілкування.

Відповідно до компетентнісного підходу, який реалізовується в сучасній українській школі, одним із важливих напрямів навчання мов і літератур національних меншин є формування ключових компетентностей учнів. Головна ціль формування ключових компетентностей – це набуття здатності до оцінки ситуації, усвідомлення проблеми і планування дій, необхідних для її вирішення, контролю її реалізації; спроможність як до самостійних ефективних дій, так і до роботи в команді. Рівень оволодіння ключовими компетентностями свідчить про якість освіти, про те, наскільки вона здатна допомогти учням у вирішенні реальних життєвих проблем, сприяти появі майбутніх фахівців, які можуть комплексно застосовувати знання з різних наукових галузей, ефективно досягати поставлених цілей, спілкуватися в багатокультурному середовищі.

У Концепції «Нова українська школа» відзначається невідповідність шкільної системи сучасним викликам, а саме: великий обсяг та застарілість знань, які одержують учні, слабка мотивація дітей до навчання, неефективна організація освітнього процесу [1]. Саме тому сучасний освітній процес в Україні потребує використання підходів, які будуть сприяти його модернізації відповідно до суспільних потреб.

Інтеграція як один із сучасних принципів навчання, що передбачає «утворення нового цілого завдяки взаємопроникненню генетично споріднених елементів на основі формування загальних ключових компетентностей» [8, 125] є, беззаперечно, тенденцією, яка характеризує світовий освітній процес і починає набувати системного практичного втілення в українській школі у вигляді нових інтегрованих курсів.

При реалізації інтегрованого підходу до навчання мов і літератур національних меншин у старшій школі основоположними є такі дидактичні принципи:

- когнітивний принцип, що передбачає вивчення мови і літератури як взаємопов'язаних, споріднених систем знань, уявлень про світ; зумовлює розвиток психічних процесів особистості: мислення, пам'яті, сприйняття, розуміння й аналізу інформації;

- принцип комунікативної спрямованості дозволяє вирішувати завдання формування в учнів умінь практичного оволодіння мовою як засобом міжособистісного і міжкультурного спілкування, що в подальшому буде сприяти їх успішній орієнтації в різних умовах

спілкування, допомагати вибору мовленнєвих стратегій: визначати мету спілкування, враховувати тип і наміри адресата мовлення, вибирати ефективні моделі спілкування, оцінювати власне мовлення і бути готовим до його осмисленої корекції;

- культурологічний принцип, що забезпечує підхід до навчання мови і літератури як культурно-історичних явищ, що відображають духовний досвід народу, своєрідність ментальності і культурних традицій, розуміння і прийняття яких сприяє формуванню міжкультурної толерантності як одного із найважливіших завдань сучасного суспільства;

- принцип текстоцентризму, що представляє текст як основну культурно марковану одиницю і мовленнєвий твір, результат використання системи мови, на основі якого здійснюється інтегроване навчання мови і літератури;

- принцип комплексного навчання мови і літератури з урахуванням розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності;

- принцип диференціації, що орієнтує інтегроване навчання мови і літератури на рівень розвитку особистості дитини з урахуванням її здібностей, інтересів, мотивів, цінностей;

- принцип індивідуалізації забезпечує створення комунікативної мотивації навчання і передбачає урахування відмінностей в інтелектуальній, емоційно-вольовій та діяльнісно-практичній сферах особистості кожного учня.

Головні цілі навчання мов і літератур національних меншин на основі інтегрованого підходу:

- формування творчої особистості з гуманістичним цілісним світоглядом, здатної до толерантного міжкультурного спілкування, самоорганізації та самовдосконалення, яка вільно орієнтується в інформаційному просторі;

- формування комунікативної компетентності, що передбачає вільне володіння мовою, яка вивчається, в усіх видах мовленнєвої діяльності, в різних сферах і ситуаціях спілкування.

- формування читачької і літературної компетентності;

Досягнення цих цілей передбачає вирішення таких завдань:

- розвиток позитивної мотивації до вивчення рідної мови і літератури в контексті полікультурної ситуації в Україні;

- удосконалення вмінь, необхідних для слухання, розуміння текстів, читання вголос і мовчки, складання усних і письмових висловлювань в різних ситуаціях і сферах спілкування;

- розвиток умінь аналізувати текст як цілісну структуру в єдності його змісту і форми;

- розвиток умінь використовувати мовні засоби в залежності від функціональних стилів мови;

- удосконалення культури мовлення, згідно з нормами літературної мови;

- розвиток художньо-емоційного і образного сприйняття літературних творів;

- розвиток потреби в читанні як джерелі естетичного задоволення і емоційної рефлексії;

- удосконалення вмінь викладати і обґрунтовувати свою думку з приводу твору літератури; порівнювати літературні твори з точки зору їхньої теми, ідеї, проблеми, художніх засобів;

- засвоєння соціокультурної інформації, культурно-ціннісних понять і уявлень,

- удосконалення загальнонавчальних умінь і навичок (організаційних, загальнопізнавальних, контрольно-оцінювальних).

У процесі реалізації мовно-літературної інтеграції:

- усувається інформаційна переваженість процесу навчання;

- процес навчання перестає бути формальним, а навчальна інформація розглядається як джерело для вирішення поставлених проблем;

- учні оволодівають універсальними прийомами сучасного сприйняття та обробки інформації; різноманітними способами організації навчальної діяльності, опановують ефективні стратегії спілкування;

– в учнів розвиваються самостійність, гнучкість, цілеспрямованість, критичність та оригінальність мислення, оперативність та довготривалість пам'яті;

Мовно-літературна інтеграція буде сприяти гуманізації української шкільної освіти в контексті її модернізації, оптимізації навчального процесу, забезпеченню його цілісності та системності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

2. Козловська І. М. Дидактична інтегродіалогія: теорія та практичне застосування у професійно-технічній школі. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2011. № 27. С. 557–564.

Марія ШИЦЕР
(Ужгород, Україна)

СТУПІНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТАФОРИ ЯК ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗАРУБІЖНІЙ ТА ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУЦІ

Виявлення змістовно-функціональних ознак метафори є актуальною і невід'ємною частиною дослідження мови як ключового інструментального імперативу суспільного буття загалом і комунікативної сфери зокрема. Теоретико-методологічну основу дослідження метафори як імператива комунікативного простору сучасності утворюють праці, в яких осмислюється проблематика співвідношення мови та мислення (В. Гумбольдта, О. Леонтьєва, Л. Виготського); філософської семантики і логічного аналізу природної мови (Л. Вітгенштейна, Ч. Пірса, І. Нарського); філософського аналізу метафори та філософії риторики (М. Блека, А. Річардса, В. Подороги); дослідження проблем розуміння й інтерпретації (П. Рікера); філософський аналіз комунікації і прагматики мови (теорія мовних актів Дж. Остіна і Дж. Серля); дослідження із семіотики і структурно-семіотичному аналізу знаків (Р. Барта, Ч. Пірса, Ю. Лотмана, У. Еко).

Основні принципи семіотики вперше були сформульовані Ч. Пірсом, згодом вони були викладені й систематизовані Ч. Морісом. Питання семіотики розглядалися представниками Львівсько-Варшавської школи.

Культурологічний підхід репрезентований Тартуською семіотичною школою під керівництвом Ю. Лотмана. Чимало зроблено в галузі дослідження семіотики О. Лосєвим, П. Флоренським, І. Бодуеном де Куртене та іншими. Синтактика і семантика докладно представлена у працях позитивістів і представників аналітичної філософії, прагматика – у працях Л. Вітгенштейна. Переконливо обґрунтував теорію знаків У. Еко.

Дослідженню логіки і закономірностей процесів комунікації присвячено чимало публікацій Р. Арона, З. Баумана, Д. Белла, З. Бжезинського, Дж. Гелбрейт, М. Кастельса, Н. Лумана, І. Масуди, Е. Тофлера, Ю. Габермаса, Дж. Фурастьє та інших дослідників. Їхня концептуалістика базується на філософських, політико-економічних та соціологічних поглядах О. Конта, Дж. Кейнса та М. Вебера.

Ефективним засобом дослідження сучасних комунікативних процесів і проблеми впливу нових інформаційно-медіативних технологій на стан сфери комунікацій і суспільства в цілому є праці Т. Адорно, Ж. Бодрійєра, З. Баумана, М. Бубера, Д. Ваттімо, Ж. Дерріди, Ж.-Ф. Ліотара, М. Маклюєна, Г. Маркузе, А. Моля, А. Ракітова, Ю. Габермаса, М. Гайдеггера, У. Еко та інших.